

تشکیل و تحول خاک در ارتباط با تیپ‌های گیاهی جنگلی در قسمتی از اکوسیستم‌های جنگلی شمال ایران

حمیدرضا عباسی *

چکیده: مناطق جنگلی شمال کشور، با برخورداری از خصوصیات نادر شرایط هیرکانین، یکی از قطب‌های مهم جغرافیایی گیاهی جهان را تشکیل می‌دهد. از ارتفاع ۲۵۰ تا ۸۰۰ متر در به وجود آمدن دو تیپ خاک نقش دارد به طوری که در دامنه شرقی تیپ ممرز-انجیلی بر روی یک خاک عمیق تکامل یافته با افق آرژیلیک ضخیم و پوشش رسی ضخیم قرار دارد که از نظر رده‌بندی جزو آلفی‌سول‌ها می‌باشد. در دامنه غربی افق *Bg* دارای رگه‌های سفیدرنگ بوده و تکامل خاک را به طرف پسد و گلی ثانویه نشان می‌دهد که تیپ ممرز-انجیلی - خرمندی بر روی آن مستقر است. احتمالاً وجود گونه خرمندی به عنوان یک گونه مهاجم در ارتباط با تحول خاک می‌باشد. گونه‌های علفی همراه عبارتند از: علف روسی، *Carex Sp.* - سرخس - گرامینه از ارتفاع ۸۰۰ تا ۲۲۰۰ متر. جهت به همراه شیب در تحول خاک‌ها نقش دارد. در دامنه‌های شمالی در شیب‌های بیش از ۶۰ درصد با سنگ مادر دولومیتی، خاک کم عمق سنگریزه‌دار با اسیدیته خنثی به همراه تیپ راش - ممرز که در ارتفاعات بالایی سرخس‌دار نیز وجود دارد مشاهده می‌شود. گونه‌های همراه عبارتند از: خاس، کوله خاس، *Carex Sp.* - *Hypericum Sp.* - *Galiun Odoratum Sp.* - *Ephorbia Sp.* - تمشک و سرخس در شیب‌های کمتر با سنگ مادر دولومیتی، خاک تکامل یافته و عمیق با افق آرژیلیک که جزو آلفی‌سول‌ها است مشاهده می‌شود. راشستان عالی از نظر اقتصادی به همراه ممرز و در ارتفاعات بالاتر از ۱۷۰۰ متر گونه‌های ملج، گیلاس وحشی و ون مشاهده می‌شود. در دامنه‌های جنوبی خاک کم تحول یافته با رخنمون‌های سنگی به همراه تیپ لور به صورت جنگل مخروطی قرار دارد. در یک مورد تغییر سنگ مادر نقش مهمی را در تشکیل و تحول خاک ایفا می‌کند. تغییر جنس سنگ مادر از دولومیتی به شیل باعث تغییر خاک و پوشش گیاهی به ترتیب از انجیلی - آزاد که بر روی یک خاک کم عمق، خشک و دارای سنگریزه است به تیپ افرا-توسکا بر روی یک خاک عمیق که از کربنات‌ها شسته شده می‌گردد.

از نظر رده‌بندی خاک‌های موجود عبارتند از:

Glassic hapludalfs, Typic eutrochreptes, Rendollic eutrochreptes lithic, Rendoll Dystric eutrochreptes, Mollic hapludalfs lithic udor.

* - کارشناس ستاد موسسه تحقیقات جنگلها و مراتع تهران